

Adminisztratív kutatási jelentés a kutatás során elért eredményekről

2012. március 1-jén kezdtük el az ELTE PPK Felsőoktatás-menedzsment Intézeti Központban a 101579 Közoktatás-fejlesztési beavatkozások hatásmechanizmusai c. alapkutatásunkat azzal a céllal, hogy feltárjuk, milyen feltételek mellett fejtenek ki jelentős és tartós hatást az iskolai pedagógiai gyakorlat fejlesztését célzó, uniós forrásokból finanszírozott magyarországi közoktatás-fejlesztési beavatkozások. A kutatás során minden vállalt feladatot teljesítettünk, a határidők módosultak csupán. A változtatásokat a Kollégium elnöke engedélyezte számunkra.

Az első kutatási év

Az első kutatási év átfogó célkitűzése az implementációs mechanizmusokról való hazai és nemzetközi tudásháttér összegzése, illetve az európai és a szakpolitikai kontextus implementációs perspektívából történő értelmezése volt. Az első évhez kötődő feladatokat négy munkafázis szerint bontottuk meg.

Az első munkafázisban szintetizáltuk az implementáció, ezen belül a kurrikulumimplementáció hazai és nemzetközi elméleti tudásháttérét. Az itt alkalmazott legfontosabb módszerek a szakirodalom feltárása és az esetelemzés voltak. Több diszciplináris és problématerületen vizsgáltuk a korábbi kutatások eredményeit, a releváns elméleti irodalmat, valamint elemeztünk több, a gyakorlatban megvalósult kurrikulumfejlesztési esetet. Feltártuk a közpolitika-kutatás általános keretei között kialakult, majd a szakpolitikai területeken (így az oktatási ágazatban), illetve ezen belül sajátos problématerületeken (így a kurrikulumelméletben és fejlesztésben) alkalmazott implementációkutatási összefüggéseket. Kiindulópontunk az volt, hogy a közösségi forrásokból megvalósított hazai oktatásfejlesztési beavatkozások megértéséhez és egyúttal az e területen tervezett empirikus vizsgálat megalapozásához nélkülözhetetlen az implementációkutatás eredményeinek módszeres számbavétele. E szakasz keretein belül három háttérelmézés és egy szintézistanulmány készült. Az első háttérelmézés az implementációkutatás hazai és nemzetközi irodalmának áttekintése (<http://www.fmik.elte.hu/wp-content/uploads/2012/09/Fazekas-2012a1.pdf>), a második néhány modellértékű nemzeti kurrikulumreform implementációs sajátosságainak esettanulmány jellegű feldolgozása (http://www.fmik.elte.hu/wp-content/uploads/2012/09/Fazekas-2012b-Nemzeti_kurrikulumreformok1.pdf), a harmadik pedig a nemzetközi fejlesztőszervezetek által létrehozott implementációs tudás elemzése (<http://www.fmik.elte.hu/wp-content/uploads/2012/09/Halász-Szóllósi-2012.pdf>) volt. A szintézistanulmány (<http://www.impala.elte.hu/wp-content/uploads/2013/05/Fazekas-Halász-20131.pdf>) ezekre épülve kilenc fő problémakör szerint mutatja be az implementációs folyamatok sajátosságait. Elemezi a beavatkozások jellemző környezetét, a tág értelemben vett kontextus természetét, dinamikáját és szintjeit, a szűkebben értelmezett környezet, a szereplők vagy szereplőcsoportok implementációs vonatkozásait. Foglalkozik a megvalósulás lehetséges módjaival és mértékével, a főbb implementációs paradigmákkal, az idő különböző aspektusokból értelmezett szerepeivel, az egyes szinteken történő tanulási folyamatokkal és az implementáció menedzselésével, hangsúlyozva e kutatási terület interdiszciplináris jellegét és bemutatva fejlődésének fontosabb állomásait.

A második munkafázisban az Európai Unió fejlesztési politikáját és gyakorlatát vizsgáltuk kifejezetten oktatásfejlesztési és implementációs perspektívából. E szakaszban az Európai Szociális Alapból finanszírozott hazai fejlesztések szakpolitikai és kulturális kontextusának feltárásával kívántuk kiegészíteni az empiria tudáshátterét. Az egyik kiindulópontunk az volt, hogy az Európai Unióba történő belépéskor a tagországok olyan új erőterbe kerülnek, ahol a nemzeti oktatáspolitikák, és ennek következtében az oktatási rendszerek működése is szükségszerűen megváltozik, illetve a közösségi oktatáspolitikai eszköztára nem teszi lehetővé a kívánt gyakorlatok közvetlen kikényszerítését. A másik kiindulópontunk az volt, hogy az EU olyan kiemelkedően magas tudású fejlesztőszervezetként működik, mely külső és belső fejlesztési tapasztalatainak vizsgálata megkerülhetetlen az implementációs tudás feltérképezéséhez. Két háttérelmzés és egy szintézistanulmány készült ebben a kutatási periódusban. Az első háttérelmzésben az EU támogatásával végzett külső fejlesztések mögött meghúzódó koncepciókat mutattuk be (http://www.impala.elte.hu/wp-content/uploads/2013/05/Szöllősi-Tímea_Fejelesztések-az-Európai-Unióban_2012.pdf), a másodikban pedig a közép-európai régióban megvalósuló közösségi alapokból finanszírozott közoktatás-fejlesztéseket tekintettük át (<http://www.impala.elte.hu/wp-content/uploads/2013/05/2.2.-KözépEu-fejlesztések.pdf>). A szintézistanulmány (<http://www.impala.elte.hu/wp-content/uploads/2013/05/2.-Szintézis-tanulmány-EU.pdf>) a közösségi fejlesztéspolitikával, valamint a kifejezetten az oktatási ágazatra vonatkozó fejlesztési gyakorlat sajátosságaival foglalkozik, bemutatva a fejlesztési célokat és az intézményi mechanizmusokat. Az utóbbin belül kitér az uniós kormányzási eszközökre, a strukturális alapok oktatásfejlesztési célú felhasználhatóságára és ennek változására, valamint a menedzsmenthez kapcsolódó problématerületekre. Áttekintést ad a hazai fejlesztések szűkebb környezetéről, bemutatva a közép-európai régió olyan kontextuális jellemzőit, melyek jelentős hatással vannak a fejlesztések implementációjára, illetve vizsgálja e régió sajátos fejlesztési irányait és implementációs stratégiáit is. Az itt megvalósuló reformok vizsgálata során olyan témaköröket érint, mint a specifikus fejlesztési célok és kihívások, az ágazatra jellemző sajátos implementációs mechanizmusok, illetve kiemelten foglalkozik a régióban folyó fejlesztések egyik legfontosabb jellegzetességével, az abszorpció kapacitás gyengésével.

A harmadik munkafázis célja a magyarországi szakpolitikai kontextusnak a bemutatása volt. Figyelmünk elsődlegesen arra irányult, hogy 2004-től kezdődően milyen volt és miként fejlődött a közoktatás-fejlesztési szereplők, illetve intézmények implementációs eszköztára, kapacitása és gondolkodása. Kiindulópontunk az volt, hogy bár e téma teljes körű feltárása az empirikus kutatási szakaszban lehetséges, előzetesen dokumentumelemzéssel olyan képet tudunk rajzolni a hazai kontextusról, mely segíti az e területen tervezett empirikus vizsgálat megalapozását. E szakaszban két megalapozó háttérelmzés és egy – az előző szintézisek eredményeire – épülő elemzési szempontrendszer készült. Az első háttérelmzés (http://www.impala.elte.hu/wp-content/uploads/2013/05/Európai-uniós-finanszírozással_Szöllősi-Tímea.pdf) az NFT operatív programjainak közoktatás-fejlesztésre irányuló elemeit mutatja be, a második (<http://www.impala.elte.hu/wp-content/uploads/2013/05/3.2-Hazai-kurrikulumfejlesztések-értékelések.pdf>) pedig áttekinti azokat az értékeléseket, hatás- és implementációvizsgálatokat tartalmazó dokumentumokat, amelyek releváns információkat hordoznak az érdeklődésünk központjában álló programok implementációjáról. A tervezési dokumentumok elsősorban a makroszintű implementációs tudásról való képalkotáshoz járulnak hozzá, ezekben jól nyomon követhető, hogy a fejlesztéspolitikai szereplők és a központi intézmények milyen implementációs

tudással, eszköztárral rendelkeztek a vizsgált időszakokban, a programértékelések pedig – bár nem az implementációs tudás feltárása céljából születtek – a fejlesztések nyomán létrejött változásokat magyarázva rendszerint foglalkoznak a makro-, mezo- és mikroszintek implementációs kapacitására utaló megvalósítási kérdésekkel. A szintézistanulmány (<http://www.impala.elte.hu/wp-content/uploads/2013/05/3.-Szintézis-Hazai-kurrikulumfejlesztés.pdf>) három perspektívából vizsgálódva ad képet a hazai implementációs kontextusról. Tág perspektívából az általános fejlesztéspolitikai környezetre fókuszál, szűkebb megközelítést használva a humánerőforrás-, illetve kifejezetten a (köz)oktatás-fejlesztési kontextus implementációs dimenzióját mutatja be, ezen belül pedig különös hangsúlyt helyez a kurrikulumfejlesztés specifikumaira.

A negyedik munkafázis teljesítését vezetőnk elhúzódó kórházi kezelést igénylő betegsége miatt az OTKA Bizottság Társadalom és Bölcsészettudományi Kollégium elnöke engedélyével a második kutatási évre ütemeztük át, azonban az első három kutatási szakasz eredményeire alapozva elkezdtünk kidolgozni az empirikus vizsgálat alapját adó modellt.

A kutatás elindítását követően létrehoztuk egy olyan a tudásépítő közösséget, melynek része egy szűkebb, 6-8 fős kétheti rendszerességgel, és egy tágabb, évi 2-3 alkalommal ülésező szakmai kör. E közösségbe az ELTE, az OFI és az SZTE e témával foglalkozó munkatársait invitáltuk. Utóbbi Felnőttképzési Intézetében kutatásunk eredményeire építve született egy, a felsőoktatási implementációt elemző tanulmány (<http://www.fmik.elte.hu/wp-content/uploads/2012/09/Keczer-2013.pdf>). Emellett az első évben előkészítettük a 2013 áprilisában induló Implementációs Alapkutatás („ImpAla”) műhelyt, melynek keretein belül vitaindító előadások mentén implementációs kérdésekről beszélgettünk (<http://www.impala.elte.hu/category/muhely/>). A tudásmenedzsment további fontos eleme volt továbbá a megbeszélésekről készült közel 30 jegyzőkönyv, és az a több mint 200 oldalnyi, kutatási problémákat, irányokat, instrukciókat tartalmazó feljegyzés, melyet a kutatás témavezetője készített és osztott meg a résztvevőkkel az első év során.

A kutatást bemutattuk az ELTE PPK nyilvánossága előtt, emellett az érdeklődő kollégák részére az együttműködési lehetőségek feltárása céljából műhelyt is szerveztünk. Ez utóbbi eredménye egy, a kutatásra épülő 3 féléves szakkollégiumi modul lett. Az első év eredményeit 2012. február 27-én a témavezető a TÁMOP projektek nyitókonferenciáján tartott előadásában (http://www.oktatas.hu/koznevelés/projektek/tamop311_2szakasz/projekthirek/nyitokonferencia_beszamolo?printMode=true), valamint egy kurrikulummal és oktatáspolitikával foglalkozó tanulmányában (http://halaszg.ofi.hu/download/Learning_paper_hosszu.pdf) is ismertette.

A második kutatási év

Kutatásunk II. évének célkitűzése az eddig feltárt tudásháttér összegzése, az empirikus kutatási szakasz eszközeinek elkészítése, az elektronikus és papíralapú kérdőívvel történő adatfelvétel és az adatok elsődleges elemzése volt.

A 4. szintézistanulmány (<http://www.impala.elte.hu/wp-content/uploads/2015/01/IV.szintézis.pdf>) célja a kutatás elméleti szakaszában készült elemzések szintetizálása és továbbgondolása volt. A tanulmány háttérét az első kutatási évben készített hét háttértanulmány és a három, ezekre épülő összegzés alkották. A tanulmány négy nagyobb tartalmi egységre tagolódik: (1) átfogó módon elemzi az implementáció problémavilágát, ismertette az implementáció fogalmát, jelentőségét, kutatásának

előzményeit (2) a sajátos implementációs összefüggések elemzése alkotja a tanulmány legfontosabb, egyben legterjedelmesebb részét, ez tekinthető leginkább a kutatásunk elméleti feltáró szakasza tartalmi szintézisének (3) ezt követően a kurrikulum és a kurrikulumfejlesztési beavatkozások implementációs szempontból releváns témájával foglalkozik (4) végül a kétezres évek első évtizedében uniós forrásokból megvalósított hazai kurrikulumfejlesztések tapasztalatait, sajátos problématerületeit elemezi.

A második kutatási évben három adatfelvételt készítettünk elő: (1) a kurrikulumot érintő uniós finanszírozású fejlesztési programokban részt vevő iskolák körében teljes körű, elektronikus kérdőíves adatgyűjtés, (2) az iskolák egy szűkebb körében kérdezőbiztosok által felvett, „papíralapú” kérdőíves adatgyűjtés és (3) az iskolák szűk körében intenzív terepmunkán alapuló esettanulmányok. A II. kutatási év feladata volt továbbá az első két adatfelvétel lebonyolítása és az adatok elemzése, az esettanulmányok felvételét a terveknek megfelelően 2014. márciustól kezdtük meg.

Az adatfelvételeket két, komplex elméleti modell alapján kidolgozott kérdőívvel végeztük. Az I. évben zajlott intenzív elméleti megalapozó szakaszra épülő, az implementációs folyamatokat mikro és makro perspektívából értelmező modellek alapján definiáltuk a független és függő változókat, amelyek segítségével az iskolák és a pedagógusok szintjén próbálhattuk megragadni a fejlesztési beavatkozások által generált „tartós” és „mély” hatást, valamint azokat a szervezeti és egyéni jellemzőket, amelyek ezt befolyásolhatják.

A vizsgálati eszközök kidolgozása során abból indultunk ki, hogy bizonyos változók jól vizsgálhatóak kérdőíves módszerrel, míg mások csak a beavatkozások helyszínén végzett kvalitatív vizsgálati módszerrel ragadhatóak meg. Figyelembe vettük, hogy vannak változók, melyek igénylik a kérdező és a kérdezett közötti közvetlen kommunikációt, így a kérdezőbiztosokkal történő lekérdezéssel érdemes a megragadásukkal próbálkozni.

A vezetői és a pedagógusi kérdőíveket több hónapos, szakmai egyeztetésekre épülő fejlesztési folyamatban hoztuk létre, amelynek során többek között arról hoztunk döntéseket, hogy mely változók vizsgálatát próbáljuk a pedagógusi, a vezetői, az elektronikus és a papíralapú kérdőívekkel elvégezni, és melyek azok, amelyeket más eszközökkel vizsgálunk. A kérdőíveket előzetesen több mint tíz iskolában próbáltuk ki, ennek tapasztalati alapján azok jelentős mértékben módosultak.

Az adatfelvételek során iskolánként egy vezetői és legalább egy, de lehetőség szerint három pedagógus kérdőívet töltöttünk ki. Az intézményi adatokat főleg az iskolaigazgatók kérdőívével gyűjtöttük, de erre alkalmas volt a pedagógus kérdőívünk is. Igyekeztünk elkerülni, hogy a vezetőknek és a pedagógusoknak ugyanolyan kérdéseket tegyünk fel, és a két kérdőívből fakadó lehetőséget arra próbáltuk felhasználni, hogy növeljük az intézményekről szerzett információkat.

Az adatgyűjtés nyolc olyan uniós finanszírozású fejlesztési programra vonatkozott, amelyek érintették a tanulás-szervezés módját. Ezek egy része 2004-2007 között a HEFOP, más része 2007 és 2013 között a TÁMOP program keretében valósult meg. Pályázatunkban eredetileg csak előbbieket vizsgálatát terveztük, de alapos szakmai megfontolás és a Kollégium elnökének engedélye után mintánkat kiterjesztettük az utóbbi programokat megvalósító iskolák körére is.

Az egyes programokban résztvevő iskolák listáját részben formális úton a programokat menedzselő Educatio Kft.-től, részben informális utakon sikerült megszereznünk. Ezek beszerzését megelőzően

2000 körül becsültük a programokban részt vett intézmények számát, végül a iskolalistákon 1782 iskola volt (óvodák erőforrás-gazdálkodási okok miatt, a kollégium elnökének engedélyével, nem képezték a mintánk részét). Ez az iskolaszám számos átfedést tartalmazott (a több programot megvalósító iskolák több listán szerepelnek). Az iskolalistákat az OH által rendelkezésünkre bocsátotta KIR adatbázissal vetettük össze, így hoztunk létre azt az 1453 intézményt tartalmazó saját adatbázist, ami az adatfelvételünk alapját jelentette. A mintegy 300-as eltérés mögött a fent említett átfedések mellett az iskolák megszűnése és átszerveződése áll. Tekintettel arra, adatgyűjtési kéréssel tagiskolákat nem, csak a székhelyeket kereshettünk meg (részben mert a tagiskolák elérhetősége a KIR adatbázisban nem található meg, részben mert az adatgyűjtési kérést az első számú vezetőhöz kell küldeni), az elektronikus kérdőívek kitöltésére felkérő e-mailt 998 székhely intézménynek küldtük ki, ezek vezetőjét kértük a kérdőívek továbbítására tagiskoláik felé.

A válaszadási hajlandóság növelése érdekében megszereztük a KLIK támogatását, ami azzal járt, hogy alkalmazkodnunk kellett a KLIK belső döntéshozatali mechanizmusaihoz, illetve a kérdőív kiküldésének időbeli csúszását eredményezte. Ezt az esettanulmányok előkészítésének előbbre hozásával kompenzáltuk, kidolgozva ezek részletes szempontrendszerét. A szempontrendszer alapját öt olyan előzetes iskolai esettanulmány képezte, amelyek egyúttal a kérdőíveink, a mögöttük lévő változórendszer kidolgozásának megalapozását is szolgálták.

2014. február 24-ig 417 igazgatói és 1419 pedagógus kitöltött kérdőív érkezett vissza, ebből 371 vezető és 1027 pedagógus jelölte meg, hogy a kitöltés melyik fejlesztési programra vonatkozott. Ez a kérdőívünk utolsó kérdése volt, így azt is jelzi, hogy hányan küldtek teljes mértékben kitöltött kérdőívet. A vezetők esetében ez 29-30%-os, a pedagógusok esetében pedig több mint 30%-os a kitöltési arányt jelent, azaz sikerült szert tennünk olyan adatbázisra, amelyben különböző programokban részt vett iskolák nagy esetszámban jelennek meg, és amely nagyszámú változó vizsgálatát teszi lehetővé. A vezetői adatfájlban található változók száma 170 felett van, a pedagógus adatfájlban lévőké 220 felett.

A kitöltési arány bővítésének céljából a kutatási tervünkben tervezett, szűkebb mintán történő „papíralapú” kérdezést, amely a korábban említett időbeli csúszás miatt nem zárult le ebben a kutatási évben, azon iskolák körében végeztük, amelyektől nem kaptunk vissza elektronikus kérdőíveket. Az itt használt kérdőív tartalmazza az elektronikus kérdőív minden kérdését, illetve azt egészíti ki nagyjából 20-20 újabb kérdéssel. A minta kiválasztásánál figyelembe vettük az Országos Kompetencia Mérésen elért eredmények változását, olyan iskolákat választottunk ahol az elmúlt években jelentős javulás vagy jelentős romlás volt megfigyelhető. Emellett igyekeztünk az ország különböző régióiba nagyjából azonos számú kérdőívet küldeni, megbízott kérdezőbiztosok és a kutatáshoz kapcsolódó hallgatók által. A II. kutatási év végéig 30 iskolából érkezett vissza kérdőív. A papíralapú lekérdezéshez Excel kérdőívet fejlesztettünk, amely automatikusan generálja az adattáblát és jelzi az esetleges hibákat. Ez a kutatásunk egyik fontos, előre nem tervezett „terméke”, amely jól használható lesz további kutatások megvalósításához is.

Az elemszám növelése érdekében 2014. február 27-én elindítottunk egy kiegészítő adatgyűjtést is, amelybe minden magyarországi iskolát bevontunk. Erre olyan kérdőívet dolgoztunk ki, amely nyitva hagyta, hogy melyik 2012 előtt megkezdett kurrikulumot érintő uniós fejlesztési programra töltik ki. A kérdőíven csak minimális módosítást végeztünk, az ennek segítségével keletkező újabb adatbázis probléma nélkül összevonható volt a nyolc programra kiterjedő adatbázissal.

A kutatás részeredményeit ebben az évben is bemutattuk több szakmai rendezvényen, közöttük a XIII. Országos Neveléstudományi Konferencián is. Közvetlenül a kutatás eredményeire épült két egyetemi kurzus és eredményeink becsatornázódtak a TÁMOP 3.1.4.B projekthez kapcsolódó mentorképzésbe, valamint KÖVI oktatásfejlesztő szakértők képzésébe is. A kutatásunkhoz három gyakornok és két szakdolgozó hallgató csatlakozott ebben az évben.

A kutatás elindítását követően létrehozott szakmai műhelyünket (ImpAla) ebben az évben folyamatosan működtettük. A kutatás alapján ebben az évben egy új implementációs vizsgálati terület tárult fel előttünk, melynek megvalósítására pályázatot adtunk be az OTKA Irodának.

A harmadik kutatási év

Kutatásunk III. évben lezártuk az elektronikus és papíralapú kérdőíves adatgyűjtést, véglegesítettük az adatbázisainkat, 10 iskolában intenzív terepmunka során gyűjtöttünk adatokat és elemeztük a rendelkezésre álló adatokat.

Mint korábban említettük, a II. kutatási évben, a 8 kiválasztott közoktatási HEFOP és TÁMOP programot megvalósító iskolák körében folytatott elektronikus kérdőíves adatgyűjtés eredményével nem voltunk elégedettek, így 2014 márciusában kiegészítő elektronikus adatgyűjtést végeztünk. Magyarország minden közoktatási intézményének elküldtük a kérdőíveinket, kérve, hogy amennyiben iskolájukban megvalósítottak kurrikulumot érintő HEFOP, TÁMOP, TIOP vagy ROP programot, válaszoljanak a kérdőívünkre. Így tehát az eredeti mintánkat kiszélesítve jutottunk hozzá ahhoz az 520 iskola (iskolánként 1 vezető és 1-3 pedagógus) által kitöltött, elemzésre alkalmas kérdőívhez, amely lehetővé tette az implementációs folyamatok alcsoportok szerinti elemzését is. További 71 iskolához kérdezőbiztosokkal küldtük ki a kérdőíveink egy hosszabb változatát, ebből 30 iskola a második, 41 iskola pedig a harmadik kutatási évben szolgáltatott adatokat. Olyan intézményekbe küldtünk kérdezőbiztosokat, amelyek az elektronikus adatfelvétel során nem juttattak vissza kérdőívet. Ügyeltünk arra, hogy a felkeresett intézmények lehetőleg jelentős fejlődést vagy visszaesését mutassanak az Országos kompetenciamérésen, illetve, hogy az iskolák típusa és elhelyezkedése, valamint a megvalósított programok alapján reprezentatív mintánk legyen. A kiválasztást a programértékelő szakértők és a programok megvalósítását támogató személyek véleménye is segítette. Az itt használt kérdőív tartalmazta az elektronikus kérdőív minden kérdését, illetve azt egészítette ki nagyjából 20-20 újabb kérdéssel. Az adattisztítás az adatgyűjtésekkel párhuzamosan történt. A visszaérkező kérdőívekből két egyesített adatbázist hoztunk létre, melyek egyaránt tartalmazzák az elektronikus és a papíralapú adatfelvételből származó válaszokat. Az első, 591 elemszámú adatbázisunkban iskolánként rendeződnek a vezetők válaszai és a szervezetükben dolgozó pedagógusok aggregált adatai. A második adatbázisunk 1313 pedagógus esetet tartalmaz, melyekhez ahol lehetőségünk volt, hozzárendeltük a vezetői adatbázisból származó munkahelyi környezetre vonatkozó adatokat.

A visszaérkező válaszok mennyisége lehetővé tette, hogy az uniós finanszírozású programokban részt vett iskolák és pedagógusok egyes alcsoportjai szerint is vizsgáljuk a programok megvalósulását. Ilyen alcsoportot képeznek például az esélyegyenlőséget és a meghatározott műveltségi területek kompetenciafejlesztését támogató programot megvalósító iskolák. Szintén fontos csoportokat alkotnak a szövegértés-szövegalkotás, a matematika, a szociális kompetenciák, az idegen nyelv, az SNI, a HH tanulók integrált nevelése területén programot bevezető pedagógusok is. Emellett számos más almintával dolgoztunk, mind intézményi, mind egyéni szinten.

A harmadik kutatási évben 10 iskolában végeztünk 5 napos terepmunkát. A terepmunkák elsődleges célja, hogy segítségükkel megválaszolhassuk azokat a kutatási kérdéseket, illetve tesztelhesük azokat a hipotéziseket, amelyek a kutatás keretei között alkalmazott egyéb empirikus adatgyűjtési eszközökkel nem vagy nehezen megragadhatóak. Elsődlegesen a nem lineáris összefüggések, a körkörös hatásrendszerek megragadására fókuszálunk, de kiemelten figyelünk a külső környezet befolyására, a saját fejlesztések szerepére, a programok egymásra hatására, az idő szerepére és a tanulói interjúkból nyerhető információkra. A tervezett tizenkét esettanulmányból ebben az évben tízhez gyűjtünk komplex kvalitatív módszerrel adatokat. A kapcsolódó munkánkat orientálták egyrészt a kutatás első évében az oktatásfejlesztés nemzetközi szakirodalmának áttekintésével feltárt elméleti keretek, másrészt az uniós fejlesztési programokat megvalósító iskolákban kérdőívvel gyűjtött adataink első elemzései. A terepmunkát minden esetben két-két kutató végezte, átlagosan öt napot töltve egy-egy intézményben. Ennek során interjúkat készítettünk pedagógusokkal, vezetőkkel és diákokkal. Óralátogatásokat végeztünk, valamint iskolai dokumentumokat gyűjtöttünk, elemzünk. Munkánkat alapvetően meghatározta az esettanulmányok során alkalmazandó kutatási eszközöket, módszereket és szempontokat (interjútervek, óra-megfigyelési jegyzőkönyvek, dokumentumelemzési szempontok) összegző esettanulmány protokoll. A 10 iskolában végzett munkánkat röviden 1-1 riportban összegeztük, illetve rendszereztük a terepmunka során gyűjtött adatokat, dokumentációkat.

Ebben az évben öt esetelemző tanulmány született. Ebből egyet a Neveléstudomány c. online folyóiratban (<http://nevelestudomany.elte.hu/index.php/2014/12/integracios-celu-atfogo-intezmenyfejlesztes-egy-budapesti-altalanos-iskolaban/>) és egy másikat az Új Pedagógiai Szemlében publikáltunk (<http://folyoiratok.ofi.hu/uj-pedagogiai-szemle/eredmenyes-iskolak-valtozo-gyakorlatok>). Előbbi egy konkrét esetet mutat be implementációs problémakörök mentén, míg utóbbi öt eset elemzésén keresztül keresi az iskolák eredményességének okait, azt vizsgálja, hogy az intézményi feltételek, a helyi szintű innovációk és a megvalósított uniós finanszírozású fejlesztési beavatkozások hogyan tudnak hozzájárulni a pedagógiai folyamatok minőségének javulásához.

A kutatás részeredményeit ebben az évben is bemutattuk több hazai és nemzetközi szakmai rendezvényen, közöttük a OECD CERI 2014-es „Innovation, Governance and Reform in Education” c. konferenciáján és a XIV. Országos Neveléstudományi Konferencián. A kutatási eredményeket bemutattuk az Oktatási Hivatal és a Klebelsberg Intézményfenntartó Központ szakmai rendezvényein. A korábban már említett Neveléstudomány c. folyóiratban kutatásunk önálló rovatot kapott (<http://nevelestudomany.elte.hu/index.php/archivum/20144-2/>).

A kutatás elindítását követően létrehozott szakmai műhelyünket (ImpAla Műhely) ebben az évben is rendszeresen megszerveztük, honlapunkon (<http://www.impala.elte.hu>) folyamatosan közzétettük az elkészült nyilvános szakmai anyagainkat, illetve a rendezvények dokumentációját.

A negyedik kutatási év

A kutatási projektünk 2016. január 1-ig történő hosszabbítása lehetővé tette, hogy a hosszabbítás ideje alatt folytassuk a kérdőíves adatfelvétel és a terepmunkák során gyűjtött adatok mély feldolgozását, összegezzük kutatási eredményeinket és további fórumokon publikáljuk őket.

A hosszabbítás időszaka alatt három kiemelt feladatunk volt: (1) további két helyszínen esettanulmány készítése (2) a korábban esetelemzések során gyűjtött anyagok elemzése, esetbemutató riportok létrehozása (3) a kutatási jelentésünk létrehozása.

A hosszabbítás idejére vállalt feladatainknak megfelelően az elmúlt évben további két helyszínen készítettünk esettanulmányt, figyelve arra, hogy olyan helyszíneket válasszunk, melyek az implementáció szempontjából legfontosabb szempontok szerint a korábban alulreprezentáltak voltak a mintánkban. Az egyik esettanulmány készítésébe hallgatói munkaerőt is bevontunk. Emellett ebben az időszakban elemeztük a korábban esetmegfigyelések során gyűjtött adatainkat, a főbb megállapításokat rendszereztük az empirikus kutatási jelentésünk számára, illetve az gyűjtött adatok rendszerezése érdekében minden esetről riportot készítettünk. Ebben az évben készítettük el az empirikus kutatási rész eredményeit bemutató kutatási jelentést (<http://www.impala.elte.hu/wp-content/uploads/2013/05/A-kutatasi-jelentes-teljes-20160114.pdf>).

A négy éves kutatásunk eredményeit így összesen két tanulmányban foglaltuk össze: az elméleti kereteket felvázoló negyedik szintézistanulmányban (<http://www.impala.elte.hu/wp-content/uploads/2015/01/IV.szintezis.pdf>) és az empirikus kutatási részt összegző kutatási jelentésben. (A negyedik szintézis tartalmát korábban már felvázoltuk.)

Az empirikus kutatási rész eredményeit összegző jelentés első felében röviden bemutatja a kutatás szervezési hátterét, a főbb kutatási fázisokat és azok eredményeit, a vizsgált programok fontosabb jellemzőit, az empirikus kutatási részt orientáló elméleti modelleket, az alkalmazott vizsgálati eszközöket, a minták kiválasztását és az adatfelvételek lebonyolítását. Ezt követően ismerteti a gyűjtött adatok legfontosabb jellemzőit, így a terepmunka helyszíneinek főbb sajátosságait és a kérdőíves lekérdezéssel elért vezetők és pedagógusok megoszlását néhány a minta reprezentativitása szempontjából fontos változó szerint. A jelentésben a kérdőíves lekérdezések és a terepmunkák során gyűjtött adatokat intézményi (iskolai) és egyéni (pedagógus) szinten egyaránt értelmezzük. A jelentés második felében bemutatjuk a gyűjtött adatok elemzése során feltárt összefüggéseket. Ez adja a jelentés legfontosabb részét, azt, ahol összegezzük a kutatási kérdéseinkre az empirikus adatelemzéseink alapján adható válaszokat. E részben mutatjuk be azokat az indikátorokat, melyeket a programok tartós és mély hatásának méréséhez használtunk, majd ezt követően bemutatjuk, hogy milyen szerepet játszanak adataink alapján a programok mért hatására az intézményi (iskolai) környezetek jellemzői, az egyéni (pedagógus) sajátosságok és programjellemzők. Mindezek értelmezéséhez aktívan támaszkodunk a makroszintű szereplőkkel, programgazdákkal készített interjúkra és a központi programokhoz kapcsolódó dokumentumok elemzése során megismert háttérre.

A jelentés eredményeit több fórumon is bemutattuk: Az ELTE PPK nyilvánossága előtt, az ECER 2015 "Education and Transition. Contributions from Educational Research" és az Országos Neveléstudományi Konferencián, egy az intézményi feltételek szerepét bemutató publikációban (<http://nevelstudomany.elte.hu/index.php/2014/12/a-szervezeti-jellemzok-hatasa-a-fejlesztési-programok-iskolai-szintu-megvalosulasara/>). Emellett az eredményeink becsatornázódtak a „Master program in Educational Leadership” c. TEMPUS projektbe; egy, a TÁMOP 3.1.5 program keretei között zajló, a Nemzeti Oktatási Innovációs Rendszer stratégiájának a felülvizsgálatát célzó projektbe; valamint a Szegedi Egyetem által koordinált TÁMOP-4.1.2.B.213/1 projektbe, melynek célja a tanulószervezetként működő iskola modelljének kidolgozása és a szervezeti tanulás diagnosztizálását

és fejlesztését támogató eszkörendszer megalkotása. Ebben az évben közvetlenül a kutatás eredményeire épült két egyetemi kurzus az ELTE-n és egy, az Oktatási Hivatal felkérésére fejlesztett, akkreditáció alatt álló pedagógus-továbbképzés. A kutatásunkhoz több gyakornok, doktorandusz és szakdolgozó hallgató csatlakozott.

A Szakmai Tanácsadó Testület tagjai a kutatás kezdetekor segítették a főbb problémakörök azonosítását, majd minden elkészült dokumentumot véleményeztek.

A létrejött adatbázisok elemzését és a már hagyományosnak tekinthető szakmai műhelyeket a 2016 februárjában kezdődött „A helyi innovációk keletkezése, terjedése és rendszerformáló hatása az oktatási ágazatban” c- OTKA kutatás keretei között folytatjuk.

A kutatás eredményeire építő publikációk, előadások

Fazekas Ágnes - Baráth Tibor – Horváth László (2016): Az iskolák tanulószervezeti működésének modellje, Megjelenés alatt

Fazekas Ágnes – Halász Gábor (2012): Az implementáció világa. Az európai uniós forrásokból megvalósított magyarországi oktatásfejlesztési beavatkozások empirikus vizsgálatának elméleti megalapozása, ELTE PPK Felsőoktatás-menedzsment Intézeti Központ. Kézirat. <http://www.impala.elte.hu/wp-content/uploads/2013/05/Fazekas-Halasz-20131.pdf>

Fazekas Ágnes - Halász Gábor (2014): A kurrikulum fejlesztését célzó közoktatási programok implementálása, Neveléstudomány: Oktatás Kutatás Innováció 2014:(4) pp. 23-42.

Fazekas Ágnes – Halász Gábor (2015): Az ImpAla kutatás eredményei. Előadás. ELTE PPK Szakmai Nap. Budapest, 2015.12.08

Fazekas Ágnes - Halász Gábor (2015): Az uniós finanszírozású kurrikulumfejlesztési programok implementálása, ELTE PPK. Online: <http://www.impala.elte.hu/wp-content/uploads/2015/01/IV.szintezis.pdf>

Fazekas Ágnes - Imre Anna (2016): Elements of New Public Management in the context of the Hungarian education system , 1990-2010, In:Helen Gunter(szerk.) New Public Management and the Reform of Education: European lessons for policy and practice

Fazekas Ágnes (2012): Közoktatás-fejlesztési implementációs folyamatok, ELTE PPK Felsőoktatás-menedzsment Intézeti Központ. Kézirat. Online: <http://www.fmik.elte.hu/wp-content/uploads/2012/09/Fazekas-2012a1.pdf>

Fazekas Ágnes (2012): Nemzeti kurrikulumok reformjai, ELTE PPK Felsőoktatás-menedzsment Intézeti Központ. Kézirat. http://www.fmik.elte.hu/wp-content/uploads/2012/09/Fazekas-2012b-Nemzeti_kurrikulumreformok1.pdf

Fazekas Ágnes (2013): Az Európai Unió oktatásfejlesztési tevékenysége, ELTE PPK Felsőoktatás-menedzsment Intézeti Központ. Kézirat. Online: <http://www.impala.elte.hu/wp-content/uploads/2013/05/2.-Szintezis-tanulmány-EU.pdf>

Fazekas Ágnes (2013): Közoktatás-fejlesztési beavatkozások hatásmechanizmusai, in: XIII. Országos Neveléstudományi Konferencia. VÁLTOZÓ ÉLETFORMÁK – RÉGI ÉS ÚJ TANULÁSI KÖRNYEZETEK. Absztraktkötet.MTA, Pedagógiai Tudományos Bizottság. p. 396

Fazekas Ágnes (2013): Oktatásügyi fejlesztő szakértők képzése., in: Kónyáné Tóth Mária – Molnár Csaba (szerk): Nevelés-oktatás határon innen és túl, XV. Országos Közoktatási Szakértői Konferencia

Fazekas Ágnes (2013): Uniós finanszírozású kurrikulumfejlesztés - A Kelet-Közép-Európában megvalósuló programok, ELTE PPK Felsőoktatás-menedzsment Intézeti Központ. Kézirat. Online: <http://www.impala.elte.hu/wp-content/uploads/2013/05/2.2.-KözepEu-fejlesztések.pdf>

Fazekas Ágnes (2013): Uniós finanszírozású kurrikulumfejlesztés Magyarországon, ELTE PPK Felsőoktatás-menedzsment Intézeti Központ. Kézirat. <http://www.impala.elte.hu/wp-content/uploads/2013/05/3.-Szintezis-Hazai-kurrikulumfejlesztés.pdf>

Fazekas Ágnes (2013): Uniós finanszírozású kurrikulumfejlesztés Magyarországon - A hazai fejlesztési kontextus, ELTE PPK Felsőoktatás-menedzsment Intézeti Központ. Kézirat. Online: <http://www.impala.elte.hu/wp-content/uploads/2013/05/3.2-Hazai-kurrikulumfejlesztések-értékelések.pdf>

- Fazekas Ágnes (2014): A szervezeti jellemzők hatása a fejlesztési programok iskolai szintű megvalósulására, *Neveléstudomány: Oktatás Kutatás Innováció 2014:(4)* pp. 43-66
- Fazekas Ágnes (2014): Az uniós oktatásfejlesztés új feltételei, *Új Pedagógiai Szemle 2014 (1)* pp. 15-42. (2014)
- Fazekas Ágnes (2014): Közép-európai oktatásfejlesztési programok, In: Szabolcs Éva, Garai Imre (szerk.) *Neveléstudományi kutatások közben – Válogatás doktori hallgatók munkáiból.* Budapest: ELTE - Eötvös Kiadó, 2014. pp. 101-114.
- Fazekas Ágnes (2014): Oktatásfejlesztési programok megvalósulása tanulószervezetekben, In: *Oktatás és nevelés – gyakorlat és tudomány - Tartalmi összefoglalók. XIV. Országos Neveléstudományi Konferencia, 2014. Konferencia helye, ideje: Debrecen*
- Fazekas Ágnes (2015): A pedagógiai innovációt támogató tudásmenedzsment eszközei, *ELTE PPK*
- Fazekas Ágnes (2015): Az iskolák tanulószervezeti működésének modellje, In: Tóth Péter – Holik Ildikó – Tordai Zita (szerk) *Pedagógusok, tanulók, iskolák – az értékformálás, az értékközvetítés és az értékteremtés világa XV. ONK*
- Fazekas Ágnes (2015): Eredményes iskolák – változó gyakorlatok, *UPSZ 2015: (5-6)* pp. 29.
- Fazekas Ágnes (2015): Fejlesztési beavatkozások sajátosságainak hatása a tanulószervezési eljárások változására, In: Tóth Péter – Holik Ildikó – Tordai Zita (szerk) *Pedagógusok, tanulók, iskolák – az értékformálás, az értékközvetítés és az értékteremtés világa XV. ONK*
- Fazekas Ágnes (2015): Szervezetfejlesztés a gyakorlatban. Előadás. Tankerületi szakmai nap, Mórahalom. 2015 október 5.
- Fazekas Ágnes (2015): The impact of EU-funded development interventions on teaching practices in Hungarian schools, *European Conference on Educational Research (ECER)*
- Fazekas Ágnes (2016): A közoktatás-fejlesztési beavatkozások hatásmechanizmusai - jelentés az empirikus adatfelvételtől - ELTE PPK. Online: <http://www.impala.elte.hu/wp-content/uploads/2013/05/A-kutatási-jelentés-teljes-20160114.pdf>
- Halász Gábor - Kovács István Vilmos - Fazekas Ágnes (2015): „Okos Köznevelés” - Javaslat a Nemzeti oktatási innovációs stratégia kiegészítésére - NOIR+ stratégia, ELTE PPK. 2015. Kézirat
- Halász Gábor - Szöllősi Tímea (2012): A fejlesztő beavatkozások hatásmechanizmusainak kérdései a nemzetközi fejlesztőszervezetek tevékenységében, *ELTE PPK Felsőoktatás-menedzsment Intézeti Központ.* Kézirat. Online: [http://www.fmik.elte.hu/wp-content/uploads/2012/09/Halasz-Szöllősi-2012.pdf](http://www.fmik.elte.hu/wp-content/uploads/2012/09/Halasz-Szollösi-2012.pdf)
- Halász Gábor (2012): A kurrikulum-implementáció dilemmái. Előadás az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet „Implementációs gyakorlat ” c. szakmai rendezvényén. Budapest. 2012. február 29.
- Halász Gábor (2013): Oktatásfejlesztés uniós forrásokból: a 2014-2020 közötti időszak kihívásai, in: Kónyáné Tóth Mária – Molnár Csaba (szerk): *Nevelés-oktatás határon innen és túl, XV. Országos Közoktatási Szakértői Konferencia.* Litográfia, Debrecen
- Halász Gábor (2013): Oktatásfejlesztés uniós forrásokból: a 2014-2020 közötti időszak kihívásai, Kónyáné Tóth Mária – Molnár Csaba (szerk.): *Nevelés-oktatás határon innen és túl. XV. Országos Közoktatási Szakértői Konferencia.* Litográfia, Debrecen
- Halász Gábor (2014): Complexity: the case of development interventions aimed at changing institutional level curriculum. *CERI conference on “Innovation, governance and reform in education”.* 2014 November 3-5

Halász Gábor (2014): Eredményes tanulás, kurrikulum, oktatáspolitiká, Benedek András; Golnhofer Erzsébet (szerk.): Tanulmányok a neveléstudomány köréből – 2013. Tanulás és környezete. Budapest. MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság. pp. 79-10

Halász Gábor (2014): Közoktatás-fejlesztési beavatkozások hatásmechanizmusai - az „ImpAla” kutatás. Klebelsberg Intézményfenntartó Központ szakmai rendezvénye. 2014. június 6.

Halász Gábor (2015): „A köznevelési rendszerhez kapcsolódó jogi szabályozás átfogó vizsgálata” - nemzetközi tapasztalatok. Előadás. OH Szakmai műhely. Budapest, 2015. január 20.

Halász Gábor (2015): „A tanulói teljesítmények figyelembe vétele a pedagógusok és intézmények értékelésében”. Előadás. Vajszló. 2015. november 27

Halász Gábor (2015): A közoktatás jogi szabályozása és kormányzása - Japán és Hollandia esete, A közneveléshez kapcsolódó jogi szabályozás nemzetközi helyzetképe. Oktatási Hivatal. Budapest

Halász Gábor (2015): A közoktatási innovációs és tudásmenedzsment rendszerrel kapcsolatos pedagógiai és társadalmi igények feltárása, ELTE PPK. Kézirat

Halász Gábor (2015): A tanárok bevonása a tartalomfejlesztésbe. Előadás. „A köznevelési tartalomfejlesztés új modellje” projektzáró konferencia. 2015. november 12.

Halász Gábor (2015): A tanulási környezet és a probléma- vagy kutatás-alapú tanulás-tanítás. Előadás. Nyugat-magyarországi Egyetem Regionális Pedagógiai Szolgáltató és Kutató Központ. Szombathely. 2015.03.18

Halász Gábor (2015): A tanulás-tanítás eredményessé tételéhez szükséges tudás keletkezése, megosztása és terjedése. Előadás. TÁMOP-3.1.5 Országos Szaktanácsadói Konferencia. Tihany. 2015.05.07

Halász Gábor (2015): Az oktatási rendszerek kormányzása – globális trendek és kihívások. Eredményes nevelés. Előadás. A TÁMOP 3.1.1-11/1-2012-0001 XXI. századi közoktatás (fejlesztés, koordináció) II. szakasz kiemelt projekt 4. és 5. alprojektjeinek konferenciája. Budapest. 2015.04.28

Halász Gábor (2015): Education and Social Transformation in Central and Eastern Europe, European Journal of Education. 50 (3) pp. 350-371.

Halász Gábor (2015): Education in Hungary: challenges and recent developments. Presented at the “Improving literacy skills across learning” CIDREE Conference, Budapest

Halász Gábor (2015): Oktatási változás és innováció Japánban : az OECD-Tohoku iskolaprojekt. I. A tohokui oktatási modell., Új Pedagógiai Szemle. 1-2. sz. 33-66. o.

Halász Gábor (2015): Oktatási változás és innováció Japánban: az OECD-Tohoku iskolaprojekt. II. A projekt lehetséges hatásai egy felmérés tükrében, Új Pedagógiai Szemle. 3-4. sz. 22-35.o.

Halász Gábor (2015): Practice and implementation, Wiśniewski, Jerzy - Gordon, Jean – Halász Gábor - Looney, Janet - Michel, Alain: The application of learning outcomes approaches across Europe. A comparative perspective.

Halász Gábor (2015): Sikeres oktatáspolitikák - követhető gyakorlatok: nemzetközi kitekintés. Előadás. Szlovákiai magyar pedagógusok. XXI országos találkozója. Rozsnyó. 2015.03.28

Halász Gábor (2016): Oktatási innovációk keletkezése és terjedése. Az iskolai innovációs és elméleti módszertani fejlesztő folyamatok kritikai elemzése., ELTE PPK

Schellbach Máté (2014): Integrációs célú átfogó intézményfejlesztés egy budapesti általános iskolában, Neveléstudomány: Oktatás Kutatás Innováció 2014:(4) pp. 67-77

Szóllósi Tímea (2013): Európai uniós finanszírozással megvalósult közoktatás-fejlesztési beavatkozások Magyarországon, a kurrikulumimplementáció szemszögéből, ELTE PPK Felsőoktatás-

menedzsment Intézeti Központ. Kézirat. Online: http://www.impala.elte.hu/wp-content/uploads/2013/05/Európai-uniós-finanszírozással_Szöllősi-Tímea.pdf

Szöllősi Tímea (2013): Fejlesztések az Európai Unióban, ELTE PPK, Online: http://www.impala.elte.hu/wp-content/uploads/2013/05/Szöllősi-Tímea_Fejlesztések-az-Európai-Unióban_2012.pdf